

Критерії, показники та рівні сформованості стратегічної компетентності майбутніх юристів-міжнародників в університетах Франції

О. В. Писаревська

Львівський національний університет імені Івана Франка, Львів, Україна
Corresponding author. E-mail: pysarevska@ukr.net

Paper received 21.08.20; Accepted for publication 08.09.20.

<https://doi.org/10.31174/SEND-PP2020-236VIII94-14>

Анотація. У статті досліджено та теоретично обґрунтовано критеріальну характеристику сформованості стратегічної компетентності майбутніх юристів-міжнародників в університетах Франції. Запропоновано критерії, показники та методику визначення рівнів сформованості. Визначено поняття «контролю» та «оцінювання». Для оцінювання рівня сформованості стратегічної компетентності виокремлено змістовий, професійно-когнітивний, діяльнісно-операційний, комунікативно-інформаційний та особистісно-мотиваційний критерії. Обґрунтовано систему показників, що відповідають кожному із критеріїв та сприяють досягненню високих результатів у процесі формування стратегічної компетентності майбутніх юристів-міжнародників.

Ключові слова: стратегічна компетентність, контроль, оцінювання, критерій, показник, рівень.

Вступ. Професійна діяльність у сфері міжнародного права передбачає наявність у майбутніх фахівців високого рівня сформованості стратегічної компетентності. У нашому дослідженні під «стратегічною компетентністю» розуміємо складний та багатокомпонентний феномен, що проявляється у динамічному поєднанні особистісних та професійно-значимих якостей, набутих у процесі професійного навчання у сфері міжнародного права та передбачають наявність засвоєної системи теоретичних, загальнонаукових, фахово-юридичних знань та практичних вмінь, комунікативних навичок, мотиваційних та емоційно-афективних компонентів, що дозволяють майбутньому фахівцеві здійснювати вибір адекватних стратегій та тактик та їх ефективно застосовувати впродовж спочатку навчальної, а згодом професійної діяльності. Процес її формування вимагає застосування різних критеріїв та показників до вимірювання рівнів сформованості, а відтак реалізації критеріальної системи. Зміни, представлені показниками, повинні відображати очікуваний прогрес студентів. Вважаємо, що у дослідженнях процесу формування стратегічної компетентності майбутніх юристів-міжнародників не можна не зважати на досвід французьких університетів, що здійснюють підготовку за спеціальністю «Міжнародне право», аналіз якого буде корисним для удосконалення підготовки здобувачів вищої освіти із даної спеціальності в українських навчальних закладах.

Короткий огляд публікацій з теми. Питання контролю рівня сформованості компетентностей не залишалося поза увагою як українських, так і іноземних дослідників. Створенню системи належних критеріїв визначення рівня сформованості компетентностей присвячені праці О. Малихіна [5], М. Фіцули [8] та А. Кузьмінського [4], процесу формування професійних компетентностей із подальшим вимірюванням їх рівнів – Г. Ле Бофер [10]. В аналогічному напрямку здійснені дослідження А. Астіна [9], метою яких є аналіз ефективного контролю та оцінювання результатів навчання у вищій школі. Один із підходів до вимірювання рівня сформованості комунікативної компетентності представлено у працях К. Таліанте [11]. Критеріальні системи вимірювання рівнів сформованості компетентностей представлені у працях

Є. Долинського [2], І. Клак [3], О. Тимофеевої [7], Г. Білецької [1]. Однак питання визначення критеріїв сформованості стратегічної компетентності майбутніх юристів-міжнародників не було раніше висвітлено у науковій, психолого-педагогічній, навчально-методичній літературі.

Мета статті. Визначити та теоретично обґрунтувати критерії, показники та рівні сформованості стратегічної компетентності майбутніх юристів-міжнародників в університетах Франції

Матеріали та методи. Матеріалами вивчення проблематики визначення критеріїв, показників та рівнів сформованості стратегічної компетентності майбутніх юристів-міжнародників в університетах Франції є монографії, дисертації, автореферати дисертацій, статті в наукових виданнях, підручники та посібники з різних навчальних дисциплін, словники, навчальні плани, програми та описи курсів юридичних факультетів університетів Франції, сайти французьких університетів. У представленому дослідженні було застосовано наступні загальнонаукові та теоретичні методи: емпіричні – педагогічне спостереження, аналіз змісту педагогічної документації та результатів діяльності; теоретичні – аналіз та синтез, узагальнення та порівняння сучасної психолого-педагогічної літератури; статистичні – методи кількісної та якісної обробки емпіричних даних.

Результати та їх обговорення. Для реалізації мети формування стратегічної компетентності майбутніх юристів-міжнародників в університетах Франції та оцінки рівня її сформованості необхідний педагогічний контроль та оцінювання знань. Аналіз наукових джерел засвідчує, що поняття «контроль» у педагогіці є досить широким, зокрема у дидактиці його тлумачать як спостереження й перевірку успішності студентів, звірення отриманих результатів з еталоном [5, с. 173]. О. Малихін визначає його, як «процес порівняння, звірення, установлення однаковості чи відмінності об'єкта й еталона» та виділяє наступні його функції: освітню, діагностико-коректувальну, контролюючу, виховну, розвивальну та управлінську [5, с.173]. М.Фіцула окреслює контроль, як «дидактичний засіб управління навчанням, спрямований на забезпечення ефективності формування знань, умінь і навичок,

використання їх на практиці, стимулювання навчальної діяльності студентів, формування у них прагнення до самоосвіти» [8, с. 160]. А. Кузьмінський визначає контроль, як «спосіб виявлення й оцінювання результатів спільної діяльності студента і викладача» [4, с. 425]. Цю думку поділяє і американський вчений А. Астін, котрий зазначає, що серйозний розвиток в практиці контролю знань буде досягнутий тоді, коли відбудеться перехід від класичної концепції контролю до концепції, більш орієнтованої на оцінку, як засіб зворотного зв'язку із студентом, повернення йому інформації для забезпечення кращого навчання [9]. Контроль, на думку А. Кузьмінського, завжди пов'язаний з оцінюванням реалізації намічених завдань і планів.

Процес формування стратегічної компетентності майбутнього юриста-міжнародника повинен бути логічним та керованим, а його оцінка має відповідати певним критеріям та показникам. Для визначення ефективності сформованості стратегічної компетентності у студентів юридичних факультетів Франції та враховуючи специфіку їх навчальної діяльності, необхідно окреслити критерії та показники для визначення рівня сформованості аналізованої компетентності, які допомагатимуть об'єктивній оцінці прогресу та динаміці розвитку її компонентів. Важливою передумовою визначення ефективності формування стратегічної компетентності студентів-правників є обґрунтування відповідних критеріїв та показників сформованості даної компетентності. Аналіз зазначеної проблеми вимагає розгляду різних підходів до визначення та розробки критеріїв, показників та рівня сформованості стратегічної компетентності, основних груп вмінь у студентів спеціальності «Міжнародне право». Розгляд будь-якої досліджуваної величини повинен включати до себе не тільки ознаки її компонентів, а й критерії, що визначають вираження тієї чи іншої ознаки в розглядуваному процесі або явищі. Однак, у таких науках, як педагогіка, важко провести замір, тому ця наука використовує суб'єктивні критерії, до яких належать оцінки, судження, висновки про об'єкт дослідження, зроблені експертом тощо. На переконання К.Таліанте, критерій – це характерна риса або властивість, на підставі якої робиться оцінка виконання поставленої задачі. Критерій повинен давати можливість об'єктивізувати оцінку. Відповідні критерії оцінювання повинні бути адаптовані до навчальної діяльності, що підлягає оцінюванню, та до оціночної діяльності. Значимість критеріїв змінюється залежно від рівня компетентності, що оцінюється [11]. У своєму дослідженні під поняттям «критерій» розуміємо еталонний елемент, який дозволяє судити, оцінювати, визначати. Слід зауважити, що зазвичай для оцінки всіх аспектів об'єкту оцінювання необхідний більше, ніж один критерій, тому запропонована система є багатокритеріальною.

Поняття «критерій» тісно пов'язане із поняттям «показник», який прийнято розуміти як свідчення, доказ, ознака чого-небудь або наочні дані про результати якоїсь роботи, якогось процесу; дані про досягнення в чому-небудь. Показники сформованості стратегічної компетентності – це особлива величина, що спостерігається та вимірюється, яка може бути вико-

ристана для відображення змін, що відбулися, або прогресу, досягнутого студентами під час навчання на освітній програмі на шляху досягнення конкретної мети.

Змістовий критерій сформованості стратегічної компетентності майбутніх юристів-міжнародників передбачає оволодіння студентом усього комплексу необхідних фахових знань та умінь. Йдеться про теоретико-методологічні знання із фундаментальних та вибіркових дисциплін, як загальногуманітарного, так і вузько спеціалізованого (юридичного) напрямку, універсальними методами пізнання, юридичною методологією, методами практичної фахової діяльності. Окрім засвоєння програмних матеріалів, текстів законів, великою перевагою є також і вивчення додаткових, що сприяє формуванню у студентів цілісного бачення юридичної діяльності у галузі міжнародного права.

Професійно-когнітивний критерій відображає міцність, дієвість, сформованість та інтегрованість знань, умінь та навичок у процесі виконання професійної діяльності, здатність навчатись та засвоювати інформацію, здатність до її узагальнення, аналізу, відтворення засвоєної системи понять відповідної науки для вирішення професійної проблеми. Показники професійно-когнітивного критерію виявляються у наявності знань із юридичних наук, але також знання із галузі психології, юридичної деонтології, методів впливу на аудиторію, вміння створювати та підтримувати професійний імідж, теорії та практики міжкультурної комунікації.

Діяльнісно-операційний критерій знаходить свій прояв у вмінні активізувати сукупності вмінь та навичок, а також засвоєних навчальних, поведінкових, комунікативних стратегій та тактик. Діяльнісно-операційний критерій характеризують такі показники, як сформованість умінь і навичок вирішувати навчальні та професійні завдання, використовуючи відповідні стратегії, уміння застосовувати фахові знання на практиці, здатність до самоосвіти та вибір при цьому ефективних навчальних стратегій тощо.

Комунікативно-інформаційний критерій полягає у знанні законів професійного спілкування, знання норм етикету, зокрема національно-специфічного та міжкультурного, знання типів юридичних текстів, особливостей юридичного стилю мовлення, як усного так і письмового, володіння стратегіями професійного спілкування, знання типових фразам/реплік/приймів, специфічних для юридичного спілкування та вміння їх доречно застосовувати, володіння стратегіями і тактиками укладання юридичних документів, ведення переговорів та судових дебатів, вміння ведення професійного діалогу та навички логічного, структурованого та послідовного викладу власних думок в усний та письмовий спосіб, навичок роботи із інформаційними технологіями.

Особистісно-мотиваційний критерій проявляє себе у наявності сукупності мотивів, що спонукають студента до обрання професії юриста-міжнародника, розуміння її значимості та ролі у сучасному суспільстві та вимог суспільства до фахівця, вивченні необхідних для цього фахових дисциплін, розумінні їх необхідності у подальшій професійній діяльності, а

також особисто-психологічних якостей, необхідних для майбутнього фахівця у галузі міжнародного права. Слід зауважити, що процес формування професійної компетентності юриста-міжнародника в університетах Франції є складним, вимогливим і змагальним, відтак студенти повинні вміти підтримувати належний рівень вмотивованості, а також застосовувати різні методи вдосконалення своїх знань і вмінь.

У нашому дослідженні під рівнем сформованості стратегічної компетентності розуміємо комплексну характеристику досягнень та результатів студентів у процесі здобуття ними спеціальності «Міжнародне право», ступінь оволодіння знаннями, уміннями, навичками. Ми виділяємо наступні чотири рівні сформованості стратегічної компетентності майбутніх юристів міжнародників: *нульовий, базовий, середній та високий*.

За *змістовим критерієм*, майбутній юрист-міжнародник із *високим* рівнем сформованості стратегічної компетентності має ґрунтовні, системні та у повній мірі засвоєні знання із загально-гуманітарних та специфічних, юридичних наук, володіє усією системою правових норм, понять, термінів, що дозволяють йому в повній мірі застосовувати належно обрані стратегії і тактики як у навчальній, так і у майбутній професійній діяльності. Студент із *середнім* рівнем має достатні знання із загально-гуманітарних та специфічних, юридичних наук, здатний їх відтворювати і осмислювати, намагається їх доповнити тими знаннями, яких бракує, застосовуючи при цьому відповідні навчальні стратегії. Студент із *базовим* рівнем сформованості стратегічної компетентності володіє певною, але недостатньою кількістю знання із загально-гуманітарних та специфічних, юридичних наук, їх усвідомлює, може частково їх відтворювати, розуміє сферу їх застосування, але потребує засвоєння великої кількості нових знань для успішного їх застосування у навчальній та майбутній професійній діяльності. *Нульовий* рівень сформованості стратегічної компетентності за змістовим рівнем свідчить про відсутність у студента будь-яких знань як із загально-гуманітарних, так і специфічних, юридичних наук і унеможлиблює їх усвідомлення, відтворення та застосування у навчальній та подальшій професійній діяльності.

За *професійно-когнітивним* критерієм студент із *високим* рівнем сформованості стратегічної компетентності здатний активізувати усю систему знань, вмінь і навичок, як загальних, так специфічних (загальнокультурних, міжкультурних, соціокультурних, фахових, юридичних) у своїй фаховій діяльності. Майбутній юрист-міжнародник із *середнім* рівнем сформованості аналізованої компетентності за даним критерієм має достатній рівень знань, вмінь і навичок із загальних та юридичних дисциплін, що дозволяє йому активізувати систему знань і вмінь у сфері міжнародного права та частково використовувати набуті прийоми та стратегії. Студент із *базовим* рівнем володіє обмеженим колом знань, вмінь і навичок із загальних та специфічних, юридичних наук та базовими знаннями норм вербальної та невербальної комунікативної поведінки, яких потребує спілкування в різних професійних ситуаціях. *Нульовий* рівень сформованості стратегічної компетентності юриста-міжнародника

відповідно до професійно-когнітивного критерію свідчить про відсутність як теоретичних знань, так і практичних вмінь із загальних та юридичних дисциплін, необізнаність щодо змісту і форм професійної комунікації у сфері міжнародного права, і відповідно ускладнює навчальну діяльність та не дозволяє здійснювати у майбутньому професійну діяльність у зазначеній сфері.

Високий рівень сформованості стратегічної компетентності юриста-міжнародника за *діяльнісно-операційним* критерієм засвідчує готовність студента до самостійної професійної діяльності, здатність до прийняття ефективних рішень, побудови дієвих стратегій, розробки та застосування власних обґрунтованих підходів до вирішення навчальних та професійних проблем. Студент із *середнім* рівнем здатний самостійно приймати рішення та аналізувати результати своєї діяльності, планувати та контролювати свою навчальну та професійну діяльність, здатний до самоосвіти. На *базовому* рівні перелік дій студента є обмеженим, він може відтворювати лише типові дії та стратегії, виконувати типові завдання, переважно діє за підказкою, а темп виконання завдань є досить повільним. *Нульовий* рівень сформованості даної компетентності свідчить про неможливість діяти, неготовність до професійної комунікації та відсутність навичок самоосвіти.

За *комунікативно-інформаційним критерієм* сформованості стратегічної компетентності юриста-міжнародника студент із *високим* рівнем повністю готовий до вербальної і невербальної професійної комунікації як рідною, так і іноземною мовами. Він знає і може практично застосовувати норми етикету, зокрема національно-специфічного та міжкультурного, в повній мірі володіє комунікативними стратегіями і може адаптувати свою комунікативну поведінку відповідно до ситуації професійного спілкування. Студент із *середнім* рівнем сформованості стратегічної компетентності має достатні знання та навички у сфері професійної комунікації, які дозволяють йому діяти адекватно ситуації, завдяки наявності певного обсягу засвоєних типових комунікативних стратегій, фраз, мовних кліше тощо. *Базовий* рівень сформованості стратегічної компетентності майбутнього юриста-міжнародника лише частково дозволяє йому вести професійну комунікацію. На цьому рівні сформованості аналізованої компетентності обсяг володіння комунікативними стратегіями недостатній для здійснення ефективної комунікації як рідною, так і іноземною мовами та дозволяє лише часткове, часто формальне спілкування. Студент із *нульовим* рівнем сформованості стратегічної компетентності не спроможний до професійної комунікації, не здатний застосовувати інтерактивні та інноваційні технології під час навчальної та професійної діяльності.

Згідно із *особистісно-мотиваційним критерієм* майбутній юрист-міжнародник із *високим* рівнем сформованості стратегічної компетентності виявляє стійкі мотиви до вивчення фахових правничих дисциплін, розуміє їх важливість у майбутній професійній діяльності, має сталий, глибокий і усвідомлений інтерес до сфери міжнародного права, розуміє важливість обраного фаху для суспільства. Він здатний до само-

контролю та адекватної оцінки свого прогресу у навчанні, що дозволяє йому обирати відповідні стратегії і тактики у навчанні, які забезпечують йому подальше особисте і професійне зростання. *Середній* рівень вказує на не повністю сформовані здатність до підтримки постійної мотивації у навчанні, самоконтролю та самоорганізації, мотивація є нестабільною, але позитивною. Студент із *базовим* рівнем сформованості стратегічної компетентності має нестійку мотивацію до навчання і невисокий рівень зацікавленості обраним фахом, що ускладнює поступове засвоєння та відпрацювання необхідних навчальних, поведінкових та комунікативних стратегій. *Нульовий* рівень сформованості стратегічної компетентності за вищевказаним критерієм свідчить про відсутність будь-

якого інтересу до обраного фаху, ситуативну вмотивованість, слабо розвинені особистісні якості, необхідні для майбутньої професійної діяльності.

Висновки. На підставі здійсненого аналізу можемо стверджувати, що контроль знань, вмінь і навичок є невід'ємною складовою навчального процесу, однаково важливим як для самих студентів, так і для викладачів, адже він дозволяє оцінити прогрес у навчанні, а також недоліки та необхідні додаткові дії, спрямовані на його вдосконалення. Подальшу перспективу досліджень вбачаємо у побудові моделі формування стратегічної компетентності стратегічної компетентності майбутніх юристів-міжнародників в університетах Франції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Білецька Г.А. Критерії, показники і рівні сформованості природничо-наукової компетентності майбутніх екологів // Освіта та педагогічна наука, 2014. Вип. 2(163), С. 19-24.
2. Долинський С. В. Модель формування комунікативної компетентності майбутніх перекладачів в процесі дистанційного навчання // Вісник Національного університету оборони України, 2011. Вип. 6 (25), С. 34 - 39.
3. Клак І. С. Критерії, показники та рівні сформованості професійної комунікативної компетентності майбутніх учителів англійської мови // Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія: Філологічна, 2017. Вип. 64(1), С. 165-168.
4. Кузьмінський А.І. Педагогіка вищої школи: Навч. посібник. К.: Знання, 2005. 486 с.
5. Малихін О. В. Методика викладання у вищій школі: навчальний посібник. К.: КНТ, 2014. 262 с.
6. Олійник Г. Критерії, показники та рівні сформованості майбутніх соціальних педагогів до організації освітньо-
7. Тимофеева Т.И. Формирование стратегической компетенции студентов в коммуникативной деятельности в процессе обучения иностранному языку. Ульяновск: УлГТУ, 2011. 136 с.
8. Фицула М. М. Педагогіка: навч. посібник. К.: Академвидав, 2006, 560 с.
9. A.W. Astin. Assessment for Excellence: The Philosophy and Practice of Assessment and Evaluation in Higher Education. American Council on Education/NY, Macmillan Series on Higher Education, 1991.335 p.
10. Le Bofert G. Ingénierie et évaluation des compétences. Editions d'organisation. Paris, 2004. 563 p.
11. Tagliante C., L'évaluation et le Cadre européen commun, Techniques et pratiques de classe, Paris, Clé international, 2005. 208 p.

REFERENCES

1. Biletska, H. A. Criteria, Indicators, and Levels of Natural Science Competence of Prospective Ecologists, Education and Pedagogical Sciences, 2014. Is. 2(163), P. 19-24.
2. Dolynskiy, E.V. Model of forming of communicative competence of future translators in the process of distance learning // Bulletin of the National University of Defense of Ukraine, 2011. Is. 6 (25), P. 34 - 39.
3. Klak, I.E. Criteria, indicators and levels of formation of future English teachers communicative competence//Scientific notes of the National University "Ostroh Academy". Series: Philological, 2017. Is. 64(1), P. 165-168.
4. Kuzminskiy, A.I. High School Pedagogy: Tutorial. K.: Znan-
5. Malykhin, O.V. Teaching methods in higher education: Tutorial. K.: KNT, 2014. 262 p.
6. Oliynyk, H. Criteria, rates and levels of formation of future social workers towards educational-recreational activities // Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series: Pedagogy. Social work, 2016. Is. 2, P. 154-156.
7. Timofeeva, T.I. Formation of students' communicative competence in communicative activities in the process of learning a foreign language, Ulyanovsk: UISTU, 2011, 136 p.
8. Fitsula, M.M. Pedagogy: study guide, K.: Akademvydav, 2006, 560 p.

Criteria, indicators and levels of formation of the strategic competence of future international lawyers at the universities of France

O. V. Pysarevska

Abstract. The article addresses the question of research and theoretical substantiation of the criterion characteristic of the strategic competence of future international lawyers in the universities in France. It provides the definitions of 'criteria', 'levels' and 'indicators' and It covers the understanding of the concept of 'control' and 'assessment'. The following criteria of future international lawyer's strategic competence have been determined: content, professional-cognitive, activity-operational, communicative-informational and personal-motivational criteria. The system of indicators that meet each of the criteria and contribute to the achievement of high results in the process of forming the strategic competence of future international lawyers is substantiated.

Key words: strategic competence, control, assessment, criterion, indicators, levels.